

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКРУТАЦІЇ В БІЗНЕС-ШКОЛАХ УНІВЕРСИТЕТІВ ІТАЛІЇ

© 2017 СИТНИЦЬКИЙ М. В.

УДК 334.025

Ситницький М. В. Організація рекрутації в бізнес-школах університетів Італії

Метою статті є дослідження практики університетів Італії у сфері організації рекрутації в бізнес-школах. Показано специфіку італійських бізнес-шкіл, що полягає в їх широкому розподіленні за спеціалізаціями та в гнучких підходах до залучення студентів. Узагальнено базові критерії вступу і навчання в бізнес-школах Італії. Розроблено рекомендації для України, що ґрунтуються на необхідності: залучення до викладання практиків, що відомі у світі своєю ефективністю у бізнес-сфері; збалансування ціни за надання освітніх послуг, розробки гнучких графіків оплати і передбачення системи знижок та стипендіальних програм для студентів з високими результатами навчання; перегляд навчальних програм на відповідність сучасним запитам бізнес-середовища; ведення статистики працевлаштування та кар'єрного зростання випускників бізнес-шкіл; системного підвищення якості навчання та зосередження на показниках ефективності програми для студента та ін.

Ключові слова: бізнес-школа, рекрутація, MBA, організація, бізнес-школи університетів Італії.

Табл.: 5. **Бібл.:** 10.

Ситницький Максим Васильович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна)

E-mail: maksim.sitnitskiy@ukr.net

УДК 334.025

Ситницький М. В. Организация рекрутации в бизнес-школах университетов Италии

Целью статьи является исследование практики университетов Италии в сфере организации рекрутации в бизнес-школах. Показана специфика итальянских бизнес-школ, которая заключается в их широком разделении по специализациям и в гибких подходах к привлечению студентов. Обобщены базовые критерии поступления и обучения в бизнес-школах Италии. Разработаны рекомендации для Украины, основанные на необходимости: привлечения к преподаванию практиков, известных в мире своей эффективностью в бизнес-сфере; сбалансирования цены за предоставление образовательных услуг, разработки гибких графиков оплаты и создания системы скидок и стипендиальных программ для студентов с высокими результатами обучения; пересмотра учебных программ в соответствии с современными запросами бизнес-среды; ведения статистики трудоустройства и карьерного роста выпускников бизнес-школ; системного повышения качества обучения и сосредоточения на показателях эффективности программы для студентов и др.

Ключевые слова: бизнес-школа, рекрутация, MBA, организация, бизнес-школы университетов Италии.

Табл.: 5. **Библ.:** 10.

Ситницький Максим Васильович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента инновационной и инвестиционной деятельности, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01033, Украина)

E-mail: maksim.sitnitskiy@ukr.net

UDC 334.025

Sitnitskiy M. V. The Recruitment Organization of the Business Schools in Italian Universities

The article is aimed at studying the practice of Italian universities in the sphere of organizing recruitment at business schools. The article considers specifics of Italian business schools, which consist of their wide division by specialization and of flexible approaches to attracting students. The basic criteria for admission and training in Italian business schools have been generalized. Recommendations for Ukraine have been elaborated in view of the following needs: involving in the teaching process the practitioners, known in the world for their efficiency in the business sphere; balancing the price for providing educational services, developing flexible payment schedules, and setting up a discount system as well as scholarship programs for students with high learning results; revising curricula in line with the requirements of modern business environment; providing employment and career statistics for business school graduates; systematically improving the quality of education and concentrating on the efficiency indicators of a program for students, etc.

Keywords: business school, recruitment, MBA, organization, business schools in Italian universities.

Tbl.: 5. **Bibl.:** 10.

Sitnitskiy Maksim V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management of Innovative and Investment Activities, Kyiv National University named after T. Shevchenko (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: maksim.sitnitskiy@ukr.net

Актуальним питанням для вітчизняних університетів є дослідження шляхів та методів підвищення ефективності процесу рекрутації для набору на навчання у власні бізнес-школи. Тенденції розвитку економік ЄС та США за 1995–2013 рр. [1, с. 38] свідчать про стрімке зростання інтенсивності знань, що інвестуються в бізнес. Безперечно, бізнес-школи університетів Великої Британії та США мають вагомий авторитет на світовому рівні, але їх вартість навчання є достатньо високою, а специфіка лекційного і практичного матеріалу переважно базується на розгляді кейсів, що стосуються діяльності успішних країн. Передумовами, що спонукають до розвитку бізнес-шкіл в Україні, є специфіка функціонування вітчизняного бізнес-середовища та цінова доступність навчальних пропозицій локальних університетів, що мають власні бізнес-школи. Розвиток

бізнес-шкіл в університетах України на основі вивчення європейського досвіду, зокрема італійського, є важливим напрямом для зміцнення їх фінансової автономності з огляду на високий комерційний потенціал даного сегмента ринку освітніх послуг і глобальні тенденції розвинених економік світу.

У своїх працях С. В. Курбатов [2, с. 109] підкреслив своєчасність досліджень взаємодії освітнього та бізнес-середовища з погляду історичної ретроспективи та сучасного стану розвитку цивілізації. Вивченню даної проблеми також присвячені публікації авторитетних науковців, серед яких: В. Д. Базилевич, Л. В. Губерський, О. І. Жилінська, О. І. Черняк, В. Г. Кремень, С. А. Калашнікова, М. З. Згуровський, В. І. Маслов, В. І. Луговий, Г. О. Харламова, А. О. Старостіна, Ж. В. Таланова, А. С. Філіпенко, Н. Ю. Кочкіна, О. М. Слюсаренко та інші.

Відаючи належне зробленому, зазначимо, що досі існує потреба в розкритті резервів вітчизняних університетів для підвищення ефективності організаційних заходів щодо рекрутації в бізнес-школи на основі вивчення європейського досвіду.

Мета статті – узагальнити практику університетів Італії у сфері організації рекрутації в бізнес-школах; показати специфіку італійських бізнес-шкіл; сформувати базові критерії, необхідні для вступу і навчання в бізнес-школах Італії; розробити рекомендації для України.

Досвід університетів Італії є корисним з точки зору ефективності рекрутаційних процесів. В університеті Воссони була створена перша італійська бізнес-школа *SDA Bocconi School of Management*, що почала готувати фахівців за економічними спеціальностями, починаючи з 1971 р. Для вступу на програму MBA в даному університеті необхідно: подати заявку (процес відбору проводиться з вересня 2017 р. по липень 2018 р.); надіслати документи про академічну освіту, професійний досвід, тести GMAT/GRE (табл. 1), сертифікат TOEFL/IELTS/PTE/CPE, рекомендаційні листи.

До того, як остаточно визначитися з тестом, можна спробувати пройти безкоштовне пробне тестування в режимі online. Разом з цим, кандидату потрібно пройти інтерв'ю. Весь процес рекрутації займає до 12 тижнів після того, як всі випробування були завершені й документи отримані. Результат випробувань повідомляється кандидатам у письмовій формі.

Основними вимогами до кандидатів є: наявність ступеня бакалавра (MBA відкрита для випускників з будь-якої дисципліни. Попередні курси розроблені для того, щоб дати можливість всім кандидатам взяти активну участь у програмі із самого початку); п'ятирічний досвід роботи. Далі все залежить від обраної програми. Бізнес-школа *SDA Bocconi* орієнтується на внутрішній італійський та глобальний ринки роботодавців, тому рекрутація відбувається за широким спектром спеціалізації. У зв'язку з цим у бізнес-школі *SDA Bocconi* проходить набір на п'ять програм MBA (табл. 2).

Також у бізнес-школі існує можливість запити на індивідуальне інформаційне інтерв'ю, де рекрутаційна команда надає персоналізовані поради та відповідає на всі питання (реалізувати це можна телефоном чи через Skype).

Вартість навчання за програмою MBA – понад 60000€. Особисті витрати у Мілані орієнтовно складають 1600€ на місяць. Плата за процедуру з допуску в середньому 150€. Є стипендії для жінок. Оплачувати навчання можна частинами – за кожен етап навчання окремо. Термін навчання – у середньому 16 місяців. Після випуску 85% учнів знаходять роботу протягом трьох місяців, середня заробітна плата – близько 123000€. У бізнес-школі навчалися керівники провідних італійських компаній – Atlantia (концесіонер мережі італійських автобанів) і Pirelli (виробники автошин); Вітторіо Амедео Колао – італійський бізнесмен, головний виконавчий директор Vodafone Group.

За рейтингом найкращих бізнес-шкіл 2016 р., складеним виданням «Financial Times», *SDA Bocconi* є найкращою італійською бізнес-школою; за Global MBA Ranking – вона на 25-му місці із 98; за Business School Rankings from the Financial Times Masters in Management 2016 – на 11 місці із 90; за ранжуванням найпопулярніших MBA Європи у 2016 р., на основі унікальних переглядів профілю, – *SDA Bocconi School of Management* тринадцята зі ста (переглядів – 4123).

Наступною бізнес-школою Італії є *MIP Politecnico di Milano*, що була заснована у 1979 р. Навчальні програми теоретичних і практичних курсів, що тут викладаються, особливу увагу приділяють розвитку та створенню технологій. Бізнес-школа є асоційованим членом World Business Forum і тісно співпрацює з успішними компаніями, виконуючи для них розробку програм розвитку. Одним з успішних проєктів є співпраця з компанією Ferrari. Університет Politecnico di Milano, на базі якого була створена бізнес-школа, розпочав свою роботу в 1863 р. і на сьогоднішній день є найбільшим технічним університетом Італії.

Таблиця 1

Види основних тестів на програми MBA

Показник	Тести	
	GMAT – Graduate Management Admission Test	GRE – Graduate Record Examination (можна здати на папері для тих, хто погано володіє комп'ютером)
Вартість	250\$	190\$ (205\$)
Математична секція	Математична секція складна (якщо ви далекі від математики, то обирайте тест GRE, за нього знімають менше балів)	Математична секція не виходить за рамки шкільної програми
Відмінності у вербальному розділі	У тесті GMAT до цього ставляться набагато лояльніше, вам не потрібно визначати відмінності в значеннях між двома синонімічними словами = щоденна лексика	Питання в GRE спрямовані на перевірку вашого словникового запасу
Як часто можна здавати?	Не більше 5 разів в рік	
Хто приймає?	Магістерські програми та всі програми MBA і EMBA	Магістерські програми та більше 700 програм MBA

Джерело: складено за [3; 4].

Види програм MBA бізнес-школи SDA Bocconi

Програми MBA	Вартість	Термін навчання	Мова	Середній досвід, років	Середній вік, років	Група, осіб
1-Year Full-Time MBA	48 000€*	12 місяців (заняття з 8.30 до 16.00 – 5 днів)	Англійська + можливість безкоштовно вивчити італійську	2–5	29	100 у 2 секції
Global Executive MBA	60 000€**	20 місяців	Англійська	11	37	25
Executive MBA (дає можливість працювати повний робочий день)	42 000€ (8400 на 5 періодів)	20 місяців	Італійська	11	37	50
Evening Executive MBA (вечірні курси, акцент на зміцнення управлінських навичок)	39 000€ (7800 на 5 періодів)	16 місяців	Італійська	10	35	40–50
Executive MBA Week-End	42000€ (8400 на 5 періодів)	20 місяців	Італійська	12	38	50

Примітки: * – оплачується чотирма платежами, перший – після прийняття вашого допуску до програми; ** – оплата у розстрочку (5 платежів), перший платіж після прийняття у програму.

Джерело: складено за [5].

Початковою умовою подачі документів є сплата реєстраційного внеску в розмірі 100€ та надання кандидатом таких даних про себе: коротка біографія, копія диплома, бальний результат (MIP-код школи 7455), GMAT або GRE, оцінка тесту MIP, сертифікат володіння англійською мовою (TOEFL, IELTS, TOEIC, Кембриджський сертифікат просунутого рівня володіння англійською (C1) або сертифікат володіння англійською мовою (C2), PTE (MIP-код школи 7455), два рекомендаційні листи. *Основними вимогами до кандидатів* є наявність: ступеня бакалавра (мінімум 180 ECTS); три роки досвіду роботи; вільне володіння англійською мовою; наявність власного комп'ютера (табл. 3).

До характеристики MBA програм бізнес-школи (див. табл. 3) додамо, що рекрутаційною програмою передбачено ряд винагород: за гарну здачу тесту GMAT – 3000€ для тих, хто проживає в Італії, і 5000€ за її межами (потрібно подати заявку на цю стипендію); MIP4Women-програма, яка повинна сприяти формуванню культури жінок в управлінні. Можливе часткове звільнення від сплати за навчання та отримання стипендії до 7000€ (мотиваційне есе, досвід роботи, гарний результат GMAT або тесту MIP); допомога талановитим людям з неблагополучних країн. Загалом вартість навчання становить від 29000€ до 90000€ одноразовим траншем і 100€ реєстраційний внесок. Вартість проживання у Мілані – 800–1000€, проте ці витрати варіюються залежно від потреб.

Термін навчання: від 12 місяців до 3 років. У ході програми студенти MBA матимуть можливість випробувати інтенсивну тижневу навчальну поїздку в Силіконову долину. Близько 97% студентів MBA з MIP може знайти нову роботу за 6 місяців після випуску. Випускниками даної школи є: Стефано Пессіна – бізнесмен-мільярдер італійського походження, головний виконавчий директор і найбільший акціонер Walgreens Boots Alliance, найбільшої у світі аптечної компанії; Ренцо Піа-

но – італійський архітектор, що є лауреатом Прітцкерівської премії, заснованої у 1979 р. власником готелів Hyatt Джеймом Прітцкером і його дружиною Сідні.

MIP Politecnico di Milano в рейтингу бізнес-шкіл Best Masters Ranking Engineering and Project Management (кращі майстри ранжування і управління проектами) посідає 17 місце із 40. За рейтингом Business School Rankings from the Financial Times – Masters in Management 2016 вона на 78 місці із 90. За ранжуванням найпопулярніших MBA Європи на основі унікальних переглядів профілю – 35 зі 100 (переглядів – 1853). За рейтингом «Кращі Masters Рейтинг Executive MBA та MBA, неповний робочий день 2016» – 37 із 50.

Rome Business School – це приватна школа бізнесу і науково-дослідний інститут у Римі, заснований у 2011 р. Програма «1-year MBA» структурована таким чином, щоб студент міг продовжувати працювати повний робочий день в навчачис за сумісництвом з MBA. Поєднуючи теорію з практикою та вирішуючи поточні та глобальні організаційні проблеми.

Програми включають у себе такі курси MBA: майстер ділового адміністрування, майстер у сфері: маркетингу і комунікацій; управління людськими ресурсами; політичного маркетингу; мистецтва і культури; магістр у сфері електронної охорони здоров'я [7].

Умови вступу: заявка на MBA (на сайті; надрукувати, підписати та відсканувати); автобіографія/резюме; мотиваційний лист: обґрунтувати, чому ви хочете вступити, ваші очікування і ваші професійні цілі (не більше 200 слів); університетська виписка/University transcripts; копія паспорта/ID; IELTS, TOEFL або аналогічний сертифікат володіння англійською мовою (не обов'язково); квитанція про реєстраційний внесок у розмірі 50€ (не повертається). Усі кандидати, відібрані академічною комісією, повинні пройти інтерв'ю з членом факультету або особисто, або в режимі онлайн через Skype/Вебекс; результат направляється на електронну пошту (протя-

Види програм MBA бізнес-школи MIP Politecnico di Milano

Програми	Вартість	Термін навчання	Мова	Місцезнаходження	Досвід роботи, років
International Full Time MBA (Intake September) Денна	32000€ + стипендія 5000€ від компаній-партнерів = акціонерів (Vodafone, Microsoft)	12 місяців	Англійська + курси ділової англійської мови для італійців та італійська мова для іноземців	Мілан	3
International Part Time MBA (Intake October) Неповний робочий день + Digital Learning	29000€ (якщо участь спонсується компанією, плата становить 33000€)	20 місяців	Англійська	Мілан, Барселона	3 і більше
Executive MBA (Intake November 2016 and June 2017) Part-time and Evening	Part-time 30000€ (фіз. особи) (якщо спонсується компанією, – 34000€). Evening 29000€ (фіз. особи) (якщо спонсується компанією, – 33000€)	Part-time – 21 місяць. Evening – 17 місяців	Італійська	Мілан	6 і більше
Flex EMBA (Intake April 2017) Забезпечення технологіями Digital learning (цифрове навчання)	У середньому понад 90000€	Від 2 до 3 років	Італійська	Мілан + будь-яка інша країна	3 і більше
International Flex EMBA (i-Flex) – The Distance Learning MBA (Intake October 2016) Digital learning	29000€	18 місяців	Англійська	Будь де + два міжнародні тижні	3 і більше

Джерело: складено за [6].

гом одного тижня після здачі всіх необхідних документів та проходження інтерв'ю).

Вимоги до кандидатів: ступінь бакалавра (або бути близько до завершення); добре володіння англійською мовою (як усного, так і письмового мовлення); два роки професійного досвіду.

Вартість навчання: 15000€. Плата за навчання не включає в себе транспорт, проживання та харчування. Реєстраційний внесок – 50€. Вартість проживання на одну особу – 300€. Плата за навчання може здійснюватися у два способи: оплата заздалегідь, тоді надається знижка 10%; оплата частинами: тобто кожні три місяці. Оплата реєстраційного внеску через ЮніКредит або за допомогою кредитної картки чи PayPal. Університет надає декілька варіантів розміщення для студентів: вартість проживання буде варіюватися залежно від вибору типу житла. Приблизні витрати на проживання становлять: двомісний номер у комунальній квартирі – 250–350€ на місяць; одномісний номер у комунальній квартирі – 350–500€ на місяць; двомісний номер на Campus X (35 хв. від школи) – 300–370€ на місяць; одномісний номер на Campus X (35 хв. від школи) – 400–500€ на місяць; квартира – 650–1500€ на місяць.

Термін навчання: 12 місяців з можливістю обрання для себе гнучкого графіка. Після закінчення 1-річного

MBA Римської бізнес-школи випускники можуть працювати за такими профілями: генеральний директор, головний менеджер, керівник проекту, менеджер з розвитку бізнесу, менеджер з персоналу, менеджер з маркетингу, стратегічний менеджер, керуючий фінансами, консультант з питань управління. Випускником даної програми є Alberto Matrone – віце-президент у Microsoft. Успішне працевлаштування відбувається у 94% випускників. Число національностей налічує 140.

Рейтинг кращих бізнес-шкіл ТОП-10-2016 – 3 із 10. 100 найпопулярніших бізнес-школ 2016. За оцінками студентів різних сфер (максимальний бал 10), *Rome Business School* набрала середнє значення 8,49: навчання – 8,7 із 10; студентське життя – 8,37; життя у кампусі – 7,85; можливості – 8,27; співвідношення ціни/якості – 9,28.

Установа *Bologna Business School (BBS)* (раніше відома як *Alma Graduate School*) – це бізнес-школа Університету Болоньї (1998 р.), заснована у 2000 р. *Bologna Business School* знаходиться на віллі резиденції XVI століття біля підніжжя *Guastavillani* (Болонья). У 2006 р. *Alma Graduate School* об'єдналася зі школою управління *Profingest* і зараз є однією з найбільших бізнес-шкіл державних вищих навчальних закладів в Італії. Болонський університет став першим університетом у Західній Європі, що був заснований у 1088 р.

Умови вступу: заповнити заявку на сайті із зазначенням необхідної програми; далі бізнес-школа висилає перелік необхідних документів: копія диплому, виписка бакалавра, есе, копія паспорта, довідка з місця роботи, копія трудової книжки; мотиваційний лист: обґрунтувати, чому ви хочете вступити у бізнес-школу, ваші очікування і ваші професійні цілі (не більше 200 слів); інтерв'ю; результат рекрутації надсилається на електронну пошту.

Вимоги до кандидатів: ступінь бакалавра; володіння англійською мовою; досвід роботи п'ять років і більше; додатково можна подати написані статті, дослідження, досвід соціальної роботи, спортивні досягнення.

Вартість навчання: плата за навчання складає 26200€. При здійсненні оплати раніше – знижка. Плата за освіту включає в себе: доступ до особистого Wi-Fi рахунку, використання ПК у комп'ютерній лабораторії, доступ до баз даних корпоративних бюджетів, безкоштовну парковку, доступ до тренажерного зала, мовні курси, запрошення на майстер-лекції. Є деякі приватні індивідуальні стипендії для жінок. Процедура оплати за навчання здійснюється у два/три етапи. Перший внесок – 10300€ після реєстрації, другий внесок – на 17 квітня 2017 р. Види програм та їх вартість наведено в *табл. 4*.

щик, засновник автомобілебудівної компанії Ferrari та однойменної автогоночної команди; Лоренцо Сассолі де Бьянкі – італійський бізнесмен і філантроп, у даний час президент Valsoia, італійської компанії здорової їжі; Джорджо Армані – італійський дизайнер модного одягу і аксесуарів, очільник дому моди свого імені; Альдо Коста – італійський автомобільний інженер, головний конструктор-дизайнер Mercedes F1.

Термін навчання: від 10 до 16 місяців. Через Консорціум EMBA, створений у партнерстві з міжнародними бізнес-школами, учасники мають можливість взяти участь в програмі у сфері бізнес-інновацій в країні за своїм вибором з таких: Бразилія, Китай, Росія, США, Південна Африка, Великобританія, Туреччина чи Індія. 89% іноземних студентів (80+ національностей з моменту першого відкриття MBA). 97% випускників знаходять роботу протягом 6 місяців. Програми включають в себе такі курси: управління фінансами і контроль, інноваційний бізнес, корпоративні комунікації, корпоративна соціальна відповідальність, цифрова стратегія, фінанси, державні фінанси, лідерство і розвиток особистості, маркетинг, фінансові операції, управління персоналом, стратегія та підприємництво, тім-білдінг, бізнес-планування, виробництво і логістика, боргові ін-

Таблиця 4

Види програм MBA бізнес-школи Bologna Business School

Програми	Вартість	Термін навчання	Мова	Середній вік, років	Розмір групи, осіб
Executive MBA	26200€ (+ПДВ)	15 місяців	Італійська та англійська	39	50–60
The Executive MBA of Cooperative enterprises (Emba Coop)	15800€	12 місяців	Італійська	39	20–25
MBA Part-time (Evening) (вівторок і четвер з 18.30 до 22.00)	15800€ (+ ПДВ) для учнів від компаній і установ, 12800€ (+ ПДВ) для окремих учнів	10 місяців	Італійська	34	25–35
Part Time MBA (Weekend)	15800€ (+ ПДВ), що підлягають сплаті в три етапи	16 місяців	Італійська	34	35–45
MBA in Corporate Finance	27000€ (ПДВ не обкладається), виплата здійснюється трьома платежами	12 місяців	Англійська	32	15–20

Джерело: складено за [8].

Завдяки угоді між бізнес-школою та фінансовою групою Intesa Sanpaolo учасники мають право подати заявку на «PerTe Prestito con Lode» («Кредит, який вірить у ваш талант») – довгостроковий і з низькими процентними ставками на навчання. Сума позики дорівнює оплаті вступного внеску, знижена процентна ставка, не потрібна застава, виплачується протягом 10 років.

Університет вже працює протягом майже 1000 років і є найстарішим університетом у світі. Серед його відомих випускників є папи: Інокентій IX, Олександр VI і Григорій XV; такі вчені і інженери, як Гульєльмо Марконі. Серед представників бізнесу: Енцо Ансельмо Феррарі – італійський конструктор, підприємець і автогон-

струменти та ринки, лідерські семінари, корпоративне управління ризиками, міжнародне право, міжкультурний менеджмент.

Рейтинг: «Кращі Masters Рейтинг Executive MBA та MBA, неповний робочий день 2016» – 42 місце з 50. За ранжування найпопулярніших MBA Європи на основі унікальних переглядів профілю – 12 місце зі 100 (переглядів – 4298).

La Fondazione CUOA (Centro universitario di organizzazione aziendale) University Centre of Business Administration є однією з перших бізнес-школ, вона була заснована у 1957 р. Розміщується на віллі Valmarana Morosini в Altavilla Vicentina, на околиці міста.

Для того, щоб подати заявку на участь в International MBA, необхідно: заповнити та підписати форму заявки; прикріпити резюме; фото 3x4; копію паспорта; копію диплома; два рекомендаційні листи; англійський сертифікат (наприклад, TOEFL або IELTS) і GMAT або GRE сертифікат. У разі, якщо ви не в змозі надати ці сертифікати, у виняткових випадках комісія може розглянути вашу кандидатуру на основі альтернативних випробувань. Прийнятні кандидати будуть запрошені на співбесіду, яка може відбуватися безпосередньо у бізнес-школі або через Інтернет за допомогою Skype. Як тільки процес відбору буде завершено (два дні після інтерв'ю), кандидати отримують офіційний лист, що повідомить їх про результати процесу відбору.

Вимоги до кандидатів: ступінь бакалавра; англійський сертифікат (наприклад, TOEFL 90 або IELTS 6.5) і GMAT або GRE сертифікат; досвід роботи 3 роки і більше. Програми представлені різні (табл. 5).

мент, корпоративна соціальна відповідальність, міжнародна стратегія, міжнародний менеджмент, маркетинг у соціальних медіа, міжкультурні ділові переговори.

Executive MBA part-time in Italian language включає в себе такі курси: кількісні методи, фінансовий облік, контроль і управління, корпоративні фінанси, маркетинг і комунікація, управління персоналом, управління операціями, управління ланцюжками поставок, корпоративна стратегія, міжнародний менеджмент, управління процесами і проектами, інформація та комунікаційні технології.

MBA part-time-підприємці включає такі курси: конкуренція і стратегія, виробничі та комерційні процеси стратегії, бюджет, корпоративні фінанси, управління ризиками, управління та розвиток співробітників, спадщина та правовий захист, проекти в галузі розвитку, розвиток «м'яких» навичок. MBA part-time включає в себе такі курси: бухгалтерський облік, управління та контроль,

Таблиця 5

Види програм MBA бізнес-школи La Fondazione CUOA

Програми	Вартість	Термін навчання	Мова
International MBA full-time	20000€ + ПДВ	9 місяців	Англійська
<i>Учасники повинні відвідувати всі заняття. Диплом MBA не присуджується учасникам, чий пропуск перевищує 15% уроків</i>			
Executive MBA part-time in Italian language	22000€ + ПДВ, оплачується за 4 періоди	20 місяців	Італійська
MBA part-time Підприємці	22000€ + ПДВ, оплачується за 4 періоди	18 місяців	Італійська
MBA part-time	24000€ + ПДВ, оплачується за 4 періоди	16 місяців	Італійська
<i>Тиждень за кордоном; 70 годин дистанційного навчання, із січня по квітень 2018 р., для участі в онлайн-курсах MBA в бізнес-коледжі в Університеті штату Мічиган, Дірборн</i>			

Джерело: складено за [9].

Середня вартість навчання 22000€. Діє система знижок: 5% – у разі зарахування та сплати першого внеску у п'ятницю, 30 вересня; 5% – у разі повної оплати одним траншем після підтвердження участі; 10% – за повністю самостійне фінансування фізичною особою. Проект «Успішні жінки» здійснює внески на підтримку жінок-менеджерів. Оплата за навчання здійснюється одноразово або протягом 4 періодів за таким графіком, наприклад: 1-й внесок: 6000€ + ПДВ після реєстрації; 2-й внесок: 5000€ + ПДВ на 8 січня 2017 р.; 3-й внесок: 5000€ + ПДВ на 9 лютого 2017 р.; 4-й внесок: 4000€ + ПДВ на 28 березня 2017 р. Середня тривалість навчання – 16 місяців.

Відомим випускником даної бізнес-школи є Маріо Драгі – представник італійської еліти економістів та банкірів, у 2005–2011 рр. був керівником національного Італійського банку, а з 2011 р. став головою центрального Європейського банку.

International MBA full-time включає в себе такі курси: стратегічний менеджмент, фінансовий облік, кількісні методи, маркетинг, організація, міжнародні людські ресурси, управління проектом, фінанси та управління ризиками, операції та управління ланцюгами поставок, інноваційний менеджмент, управління інформаційно-комунікаційними технологіями, міжкультурний менедж-

продажі та маркетинг, кількісні методи, управління персоналом, корпоративні фінанси, управління операціями, управління ланцюжками поставок, стратегічне управління, міжнародний менеджмент, управління процесами і проектами.

Рейтинг *Italy-Best Business School Ranking Top 30-2016* – 29 місце із 30.

ВИСНОВКИ

Проаналізовані бізнес-школи Італії в порівнянні з британськими, американськими або голландськими програмами навчання MBA можна назвати «молодими». Але це не заважає італійським бізнес-школам успішно змагатися з визнаними у світі MBA-програмами. Наприклад, такі навчальні заклади, як MIP Politecnico di Milano і SDA Bocconi School of Management у світових експертів вважаються одними з найкращих для навчання.

Іноземних слухачів MBA-програм в італійських бізнес-школах можна розділити на три категорії: фахівці, які пов'язують своє майбутнє з цією країною; потенційний управлінський персонал численних бізнес-представництв італійських компаній за кордоном; ті, кого приваблює перспектива продовжити навчання у традиційно сильних італійських бізнес-школах архі-

текстури, дизайну і моди. Навчання в Італії дозволяє не тільки отримати якісну бізнес-освіту, але й освоїти італійську мову, вивчити специфіку економічної системи, культури цієї країни, отримати безліч інших додаткових знань і корисних знайомств.

Специфічність італійських бізнес-шкіл проявляється ще й у тому, що: навчання починається не восени, а навесні; навчатися можна як італійською, так і на англійською мовами; бізнес-школи розділені за спеціалізаціями: якщо вас цікавлять фінанси – вступайте у SDA Bocconi School of Management, менеджмент промислової індустрії найкраще вивчати у MIP Politecnico di Milano, глобальні ризики і страхування – у Master in International Business; практика проходить у провідних корпораціях цієї країни. При цьому багато бізнес-шкіл Італії беруть участь у програмах обміну студентами та подвійного дипломування, що дозволяє стажуватися в інших країнах Європи та світу. Отже, претендент на отримання італійського MBA-диплома повинен відповідати таким базовим критеріям: мати ступінь бакалавра, присвоєний університетом, рівень акредитації якого визнається болонською системою; здати тест GRE/GMAT; мати дворічний трудовий стаж на керівних посадах за своєю спеціальністю; мати можливість оплатити повну вартість курсу навчання. Крім того, йому знадобиться право на легальне перебування в цій країні (національна віза і кошти на життя), а також міжнародний сертифікат, який підтверджує достатній рівень володіння англійською або італійською мовою.

Для українських університетів зараз важливо розвивати комплексні MBA-програми, що дають змогу отримати два дипломи (європейського університету та українського) і тим самим забезпечувати високі конкурентні переваги їх випускникам. Таку думку висловила у своїх дослідженнях Н. Ю. Кочкіна [10, с. 84–85] – заступник директора бізнес-школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Продовжуючи цю корисну ідею, зазначимо, що наповнюючи рекрутаційну діяльність вітчизняних бізнес-шкіл італійським досвідом, необхідно: залучити до викладання практиків, що відомі у світі своєю ефективністю у бізнес-сфері; збалансувати ціну за надання освітніх послуг, розробити гнучкі графіки оплати та передбачити систему знижок і стипендіальних програм для студентів з високими результатами навчання; переглянути навчальні програми на відповідність сучасним запитам бізнес-сфери; вести статистику працевлаштування і кар'єрного зростання випускників бізнес-шкіл; системно підвищувати якість навчання та зосереджуватися на показниках ефективності програми для студента; створити і підтримувати сучасну навчально-матеріальну базу; забезпечувати можливість користування передовою базою бізнес-знань та інформаційних джерел, що показують досвід ефективних прикладів вирішення бізнес-ситуацій та кейсів; проводити заходи, що сприяють максимальному отриманню студентами користі від міжособистісного спілкування впродовж усього терміну навчання; спрямувати значні зусилля на

максимальне розкриття інтелектуального потенціалу студента та його комунікативних навичок.

Подальші наукові дослідження в цьому напрямі мають ґрунтуватися на детальному аналізі впливу рівня навчання в бізнес-школі на розкриття дослідницького потенціалу студента. Це питання буде розкрито нами в подальших публікаціях. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2015. URL: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2015-en
2. Курбатов С. В. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: монографія. Суми: Університетська книга, 2014. 262 с.
3. Graduate Management Admission Test (GMAT). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/GMAT>
4. Graduate Record Examinations (GRE). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Graduate_Record_Examinations
5. SDA Bocconi School of Management. URL: <http://www.sdbocconi.it>
6. Politecnico di Milano. URL: <http://www.polimi.it>
7. Rome Business School. URL: <http://romebusinessschool.it>
8. Bologna Business School. URL: <http://bolognabusinessschool.com>
9. La Fondazione CUOA (Centro universitario di organizzazione aziendale). URL: <https://www.cuoa.it>
10. Kochkina N. Y. Double Degree in the University Competitiveness // Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch): матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 р.). Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. С. 84–85.

REFERENCES

- “Bologna Business School”. <http://bolognabusinessschool.com>
- “Graduate Management Admission Test (GMAT)”. <https://uk.wikipedia.org/wiki/GMAT>
- “Graduate Record Examinations (GRE)”. https://uk.wikipedia.org/wiki/Graduate_Record_Examinations
- Kurbatov, S. V. *Fenomen universytetu v konteksti chasovykh ta prostorovykh vyklykiv* [The phenomenon of the University in the context of temporal and spatial challenges]. Sumy: Universytetska knyha, 2014.
- Kochkina, N. Y. “Double Degree in the University Competitiveness”. *Klasychnyi universytet u konteksti vyklykiv epokhy* (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch). Kyiv: KNU im. Tarasa Shevchenka, 2016. 84-85.
- “La Fondazione CUOA (Centro universitario di organizzazione aziendale)”. <https://www.cuoa.it>
- “OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2015”. http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2015-en
- “Politecnico di Milano”. <http://www.polimi.it>
- “Rome Business School”. <http://romebusinessschool.it>
- “SDA Bocconi School of Management”. <http://www.sdbocconi.it>